

Forskningsbaserad undervisning

– teori och praktik i samverkan

Jönköping University 12 november, 2019

Den fjärde generationens skolförbättring

Daniel Sundberg, professor i pedagogik,
Linnéuniversitetet
Forskningsmiljön SITE

Framtidens skola – behöver vi stanna upp och tänka till?

”Jag har nuddat vid framtiden: Jag undervisar.”

Astronauten Christa McAuliffe; NASAs program för lärare i rymden.

”Förändra mindre, förbättra mer”

”Vi är vad vi brukar göra. Mästerskap är alltså inte en handling utan en vana” *Aristoteles*

Några projekt...

Att förstå läroplansreformer (VR, 2013-2017)

Följeforskning- lokalt läroplansarbete efter Lgr11 (2013-2016)

Framtidens skola -läroplansutveckling i Norge, 2013-2015
(Utbildningsdepartementet, Norge, 2013-2015)

Utmärkt skolutveckling - forskning om skolförbättring och
måluppfyllelse (2014-2016)

Utmärkt ledarskap i skolan - forskningsöversikt (Håkansson &
Sundberg, 2018)

Kunskapssegregering i svenska klassrum (VR, 2018-2022)

Upplägget

- Den fjärde generationens skolförbättring – vad är det? Varför är den viktig?
- En huvudfråga: Evidens och/eller omdöme för att utveckla undervisning?
- En motor: Kollegialt lärande – vad krävs?
- Fjärde generationens skolförbättring – vad behövs nu?

Fem principer för utmärkt skolutveckling

1. Långsiktighet – hållbara förändringar över tid
2. Systematik – istället för tips och trix
3. Ömsesidighet – evidens **och** erfarenhet
4. Hållbarhet – väger in olika faktorer och nivåers samspel
5. Ständig förbättring – bygga in kontinuerligt lärande i vardagsarbetet

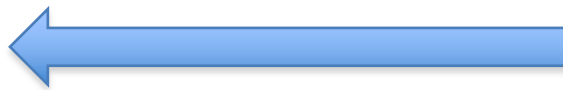

Samspelet mellan forskning och beprövad erfarenhet

KUNSKAP OM

Utifrån – förklaringar

Forskningskarta över
undervisningens och
lärandets faktorer.

KUNSKAP I

Inifrån – förståelse

Beprövade
erfarenheter av
undervisning och
lärande.

KUNSKAP FÖR

Nya kunskaper genererade ur växelspelet mellan teori och praktik i lärande gemenskaper.

Förändring grundad på robusta ”utifrån-förklaringar” och beprövad ”inifrån-förståelse”.

Fyra generationer av skolutveckling – snabbversionen

1. 1960-70-talen: Storskaliga strukturreformer – top-down-organisering
2. 1970-1990-talen: Omstrukturering och decentralisering – bottom-up-försök
3. 1990-2000-talet: Standardisering och marknadsivering – top-down-kontroll
4. Från mitten av 00-talet- Samspel och lärandefokus – top-down-initiativ som stödjer och driver bottom-up-utveckling

Tredje generationen

Fokus på förbättrade
testresultat

Foglig anpassning till
uppsatta resultatkrav

Skolor blickar uppåt

Summativ

Enkla resultatmått

Universallösningar ('one-
size fits all')

Formella kvalifikationer

Fjärde generationen

Alla elevers allsidiga utveckling
och djuplärande

Kapacitetsbyggande

Delat ansvar för resultat och utveckling

Formativ

Flerdimensionella resultatmått för hela
systemet

Anpassade insatser

Behålla, stödja kompetenta ledare,
lärare

Bygga kapaciteter i skolan – den 4:e generationen

Från:

Till:

Motvilligt fogande

Engagemang

Beroende (ängsligt
regelföljande)

Ansvarstagande

Isolering

Samarbete

Byråkrati

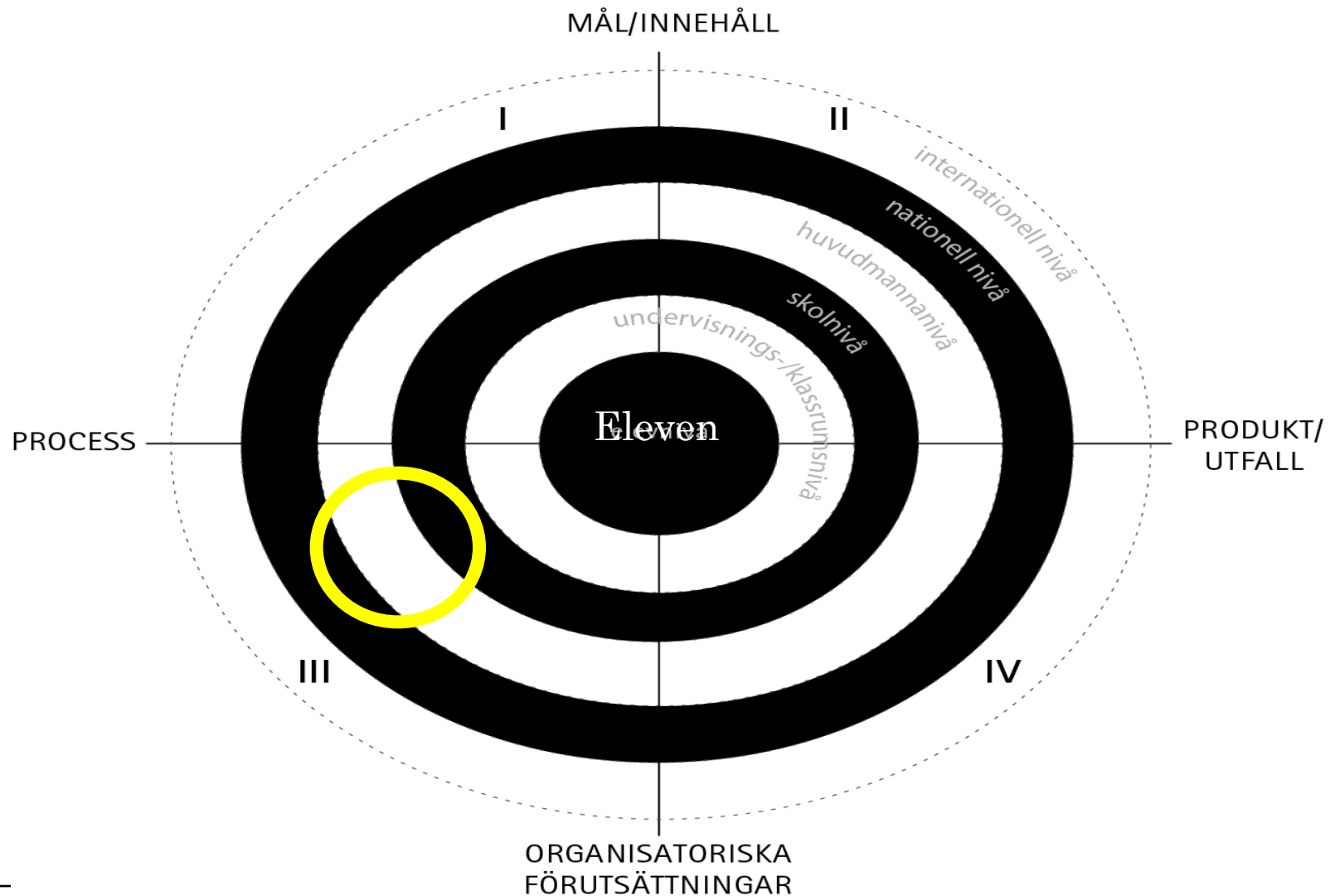
Professionalism

Fyra forskningsfält kring skolans utveckling – från bredare till snävare...

1. Skolutveckling – *Educational change* - samhällets syn på kunskap och lärande, människosyn och samhällssyn, utbildningssystem-politik och samhället
2. Skolförändring - *School development* - perspektiv på organisationens utveckling
3. Skolförbättring – *School improvement* - strategier-processer som skolan använder, men också kopplingen mellan nivåer – elevers måluppfyllelse (hela läroplansområdet)
4. Skoleffektivitet – *School effectiveness* - lärarnas undervisningseffekter på elevers kunskapsprestationer

Skolförbättringens "bullseye"

Definition av skolförbättring i linje med den 4:generationen

”De insatser som görs på olika nivåer och samtidigt integreras i den ordinarie skolverksamheten för att utveckla förutsättningar, kapaciteter och processer i arbetet med att öka måluppfyllelsen” (Håkansson & Sundberg 2016)

Skolutveckling i vid bemärkelse

Skolförbättring avseende måluppfyllelse

En lärande organisation förbi bristtänkandet...

-Hårda variabler	"Vi måste ha mer resurser!"	Mjuka variabler
-Enstaka fall	"Vi har ju x och y som våra problem!"	Mönster av fall
-Hörsägen		Dataunderlag
-Bakåt i tiden	"Jo, jag hörde att...."	Framåtriktning
-Objekt- tala om	"Vi har ju alltid..."	Subjekt: tala med
-Kultur av konstateranden	"Vi har ju bakåtsträvorna"	Kultur av analys och undersökande
-Ansvaret där borta	"Ledningen har ju tydligen inte..."	Ansvaret hos oss
-Jaga snabba lösningar	"Om de kunde... "	Stanna upp och reflektera
	"Men nu måste vi agera...."	

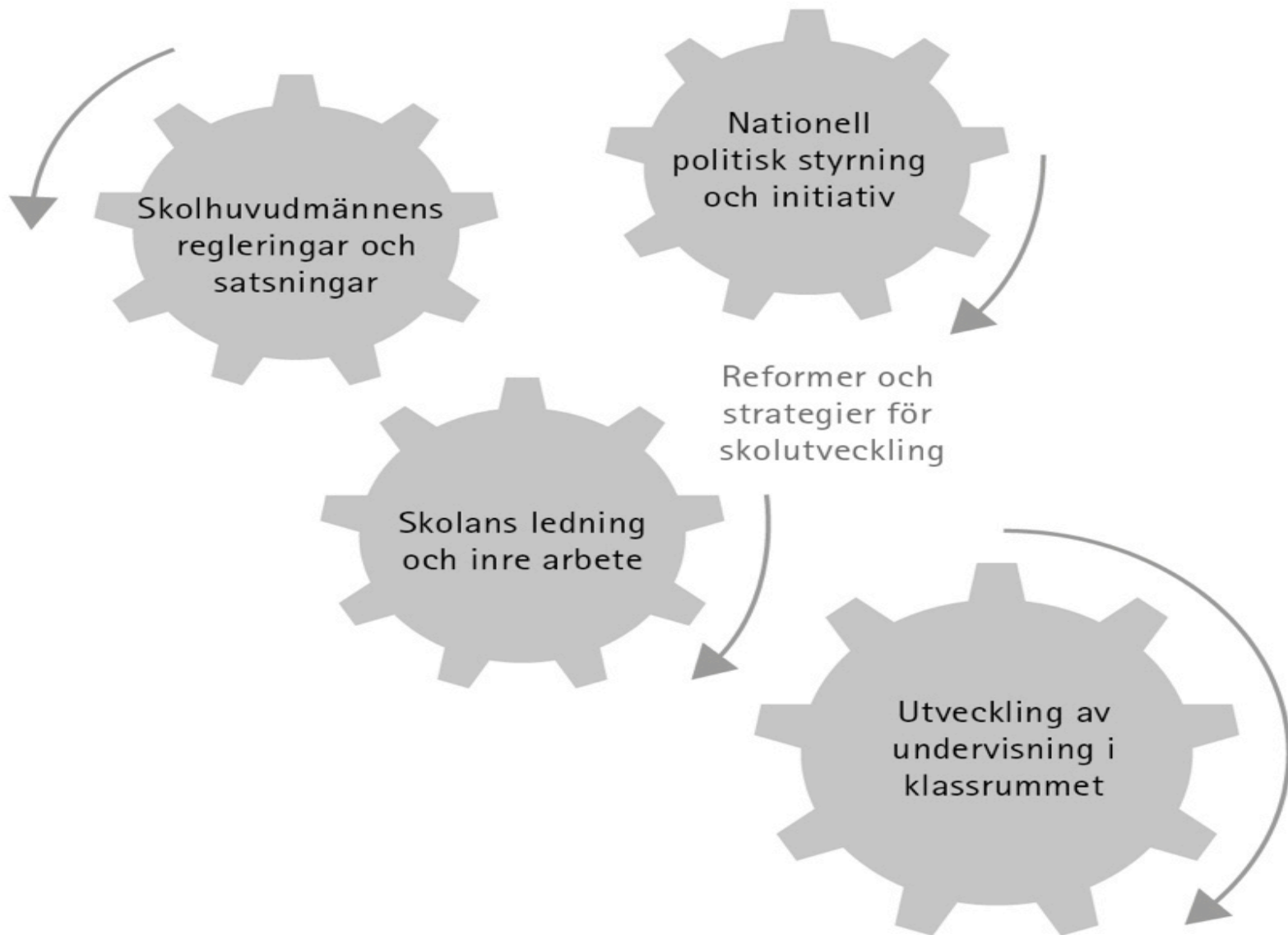

Vad bromsar? Hur leda?

- Krockar med uppdraget
- Selektiv uppfattning
- Vanor, rutiner
- Bekvämlighet
- Ekonomisk
- Säkerhet
- Rätt
- Kompetenser föräldrade
- Struktur
- Begränsade resurser (t.ex. tid)

1. Att styra
2. Att styra
3. Att styra

Om vi har olika kartor över skolans förhållanden (terräng) kommer vi ha olika framgångsfaktorer och vi kommer inte kunna röra oss i en gemensam riktning

Utmaningar i den fjärde generationens skolutveckling

Barnets/elevens/studerandes djuplärande och
lärandeprecision

Kollegialt lärande - som gör skillnad

Distribuerat ledarskap

Repertoarer av metoder och strategier

Intelligent implementering

Uthålligt skolförbättringsarbete som hänger samman

Forskningsbaserad

Evidens och/eller
beprövad erfarenhet?

Hoppas den träffar.....

1. Nästan en tredjedel av huvudmännen behöver i stor omfattning utveckla stödet och ge skolorna bättre möjligheter till forskningsbaserad utbildning
2. Cirka en tredjedel av skolorna har valt insatser i utbildningen utan kritiska jämförelser
3. Knappt två tredjedelar skapat förutsättningar t.ex. genom att de kritiskt värderar och jämför olika insatser
4. I nästan en fjärdedel är ansvarsfördelningen på skolan i relation till frågor som rör vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet otydlig för lärarna.
5. I drygt två tredjedelar regelbundna kollegiala samtal med möjligheter till fördjupning och insatser

Modeller för forskningsbaserad av den svenska skolan sedan 1990

1. Forskningsbaserad genom spridning
2. Forskningsbaserad genom mäklande
3. Forskningsbaserad genom utbildning/kompetensutveckling
  - generell kompetenshöjning
  - utvecklingssyfte
4. Forskningsbaserad genom interaktion

Klinisk tillämpning	Praktisk kunnighet
Läraren som tillämpare	Läraren som praktiker
Episteme och techne	Erfarenhet och fronesis
Föreskrivning, instrument	Förståelse, omdöme
Vad fungerar?	Vilka aspekter framträder i denna situation?
Dekontextualiserad kunskap	Kunskap är kontextuell
Kvantitativa metoder	Kvalitativ forskning
Kunskap som instrument, "veta hur"	Konceptuell kunskap och "veta hur"

Tabell 1. Två synsätt kring utvecklandet av lärares kunskapsbaser.

Den kliniska modellen – "what works" – teori som ska tillämpas, tilltro till att experter ska komma med färdiga svar och lösningar på undervisningens problem och frågor.

Den praktiska modellen – "what have previously worked" – det operativa arbete inifrån + hämta resultat som passar uppfattade behov utifrån

Översättningsmodellen – "what could work" – vad betyder praktikens problem, hur kan de förstås? kritiska forskningskonsumenter som skaffar underlag för sina egna reflekterade ställningstaganden.

Mot en evidens- eller forskningsbaserad?

Spridningsmodellen dominerar

Evidensbegreppet kan ges olika definitioner (vidare och snävare)

Brist på organisation, ledning och mötesplatser

Selektivitet – strategisk användning?

Vem "översätter" forskning till praktiken? Hur sker samverkan?

En motor: Kollegialt lärande – vad krävs?

Fyra lärprocesser:

Elevers lärande

Lärares lärande

Rektorernas och ledares lärande

Skolan som lärande organisation

Professionellt kollegialt lärande

*"a way of operating that emphasizes the importance of **nurturing and celebrating** the work of each individual staff person and of **supporting** the collective engagement of staff in such activities as the development of a **shared** vision of schooling and learning, capacity building, problem identification, **learning** and about students, teaching, and learning identifying related issues and problems and **debating** strategies that could bring about real change in the organization".*

**ANALYS – UTMANING – KONSTRUKTIV KRITIK – INGÅR I
SKOLUTVECKLINGEN och SKA**

Vad gör skillnaden i kollegialt lärande?

Ledare och lärare engagerat sig i en intensiv och återkommande process där de observerat det egna arbetet

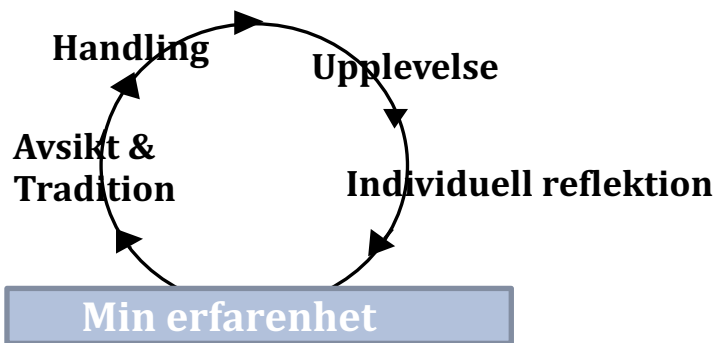
De har öppnat sig och tagit hjälp av och återkoppling från kritiska vänner

De har identifierat utvecklingsbehoven, prioriterat dem, och byggt ny kunskap och kompetens kring dessa frågor

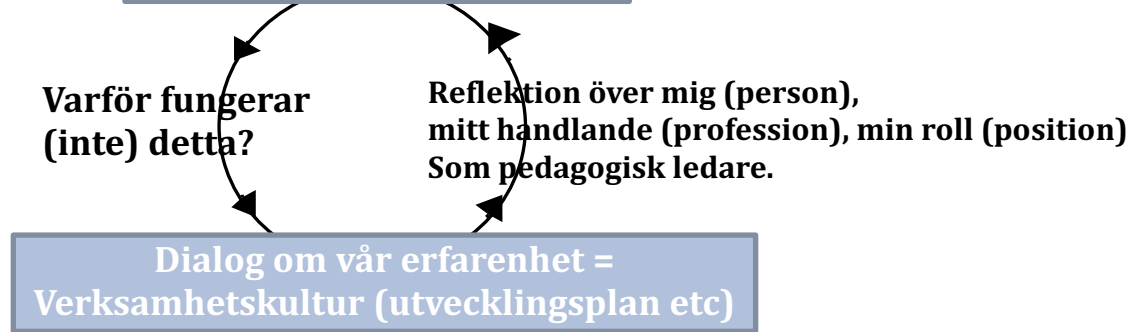
De har följt upp och utvärderat process och utfall

Att koppla samman löst kopplade system – hur?

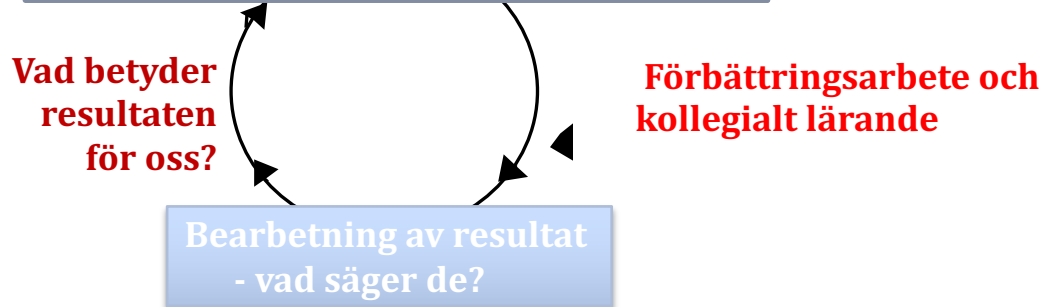
A. Individuellt erfarenhetsbaserat lärande i arbetet

B. Jag och Vi: Gemensamt erfarenhetsbaserat lärande

C. Systematiskt utvecklingsarbete

Fjärde generationens skolförbättring

– vad behövs nu?

Den fjärde generationens skolförbättring – riktninggivare

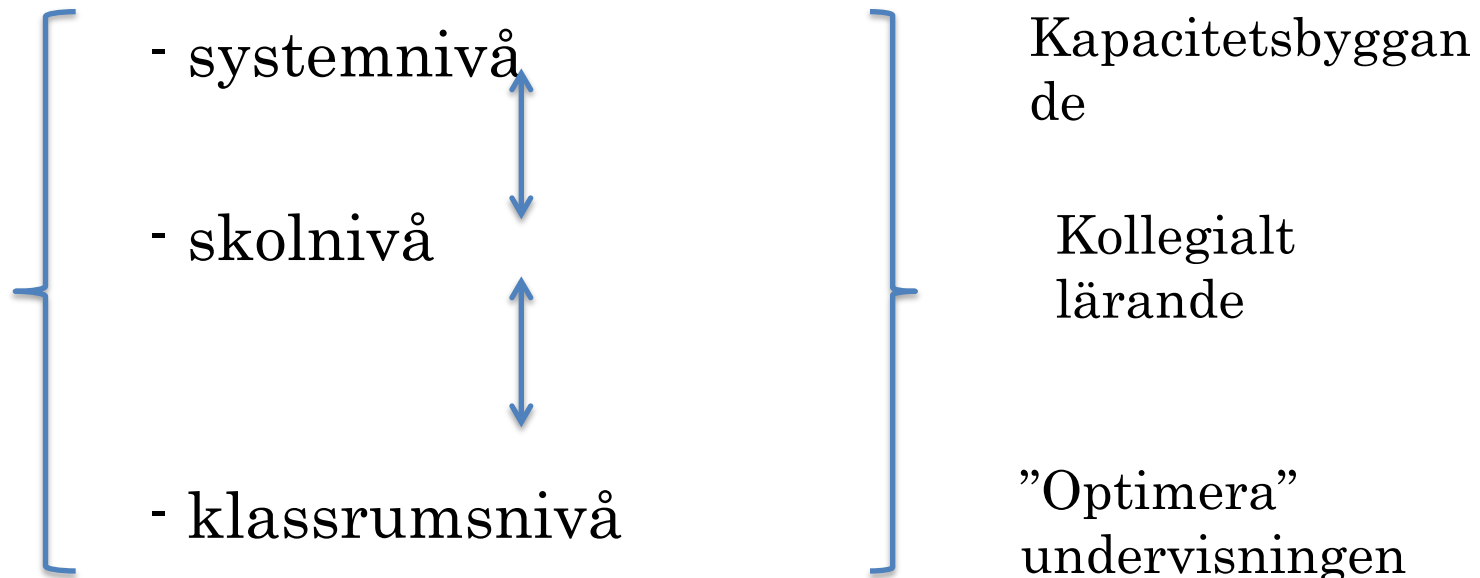
1. Fokus – några nyckelprioriteringar
2. Tre-nivå-lösningar – koppla ihop utvecklingsarbetet
3. Kapacitetsbyggande med stöd och positiv press
4. Delat ledarskap – bygg upp det professionella kapitalet
5. Följ upp, utvärdera och, bygg vidare!

Den fjärde generationens skolutveckling – system som hänger samman

Skolförbättringsstrategier
på:

Syfte:

Fyra ledningsstrategier

Styra genom att öppna undervisningspraktiken – från privat till allas angelägenhet

Koordinera praktiker – koppla samman sådant som varit åtskilt tidigare

Utöka praktiken – växla upp det som varit framgångsrikt (prövande och utforskande)

Skydda undervisningspraktiken – filtrera olika styrsignaler och hjälpa till med att hålla fokus

Exempel 1: 'Undervisningsrond'

1. Fokusering på vad som ska observeras/analyseras
2. Förberedelse inför ronderna
3. Undervisningsrond/besök i undervisningen
4. Reflektion/tillbakablick av rondens
5. Det professionella lärande samtalet

Exempel 2: Fokuserat kapacitetsbyggande (Timperley)

Tack för uppmärksamheten!

Lycka till med Ert utvecklingsarbete!

Önskar en riktigt lärorik konferensdag!

Stillastående skolor med låg utvecklingsintensitet – elementär nivå

— Skolan gör vissa försök med undersökningar i undervisningen och att komma överens om någon procedur som inte tar tid eller orsakar allt för många konflikter, men det finns ingen samordnad utveckling.

Skolor på väg

— Förbättringsinriktade undersökningar omfattar undervisning och lärande i vissa klassrum och ämnen, men öppenheten finns inte i alla klassrum och är inte förankrad i skolans mål eller ledarnas prioriteringar.

Skolor med gemensam framåtrörelse och hög utvecklingsintensitet- – avancerad nivå

— Förbättringscykler finns etablerade som en naturlig del av skolledares och lärares arbete och omfattar alla klassrum.

